

TRNJE V LUČI ŠOLSKE KRONIKE IN ŽUPNIJSKIH MATIČNIH KNJIG

Dragica ČEČ

dijakinja, Gimnazija Postojna, 66230 Postojna, Cesta v Staro vas 2. SLO
studentessa, Gimnasio di Postojna, 66230 Postojna, Cesta v Staro vas 2. SLO

mentor: Darko DAROVEC

IZVLEČEK

Članek opisuje delček iz zgodovine vasi Trnje - obdobje od leta 1840 do 1940 - kot so jo beležili v šolski kroniki ter župnijskih maticah. Dopolnjena je s pričevanji Trnjanov. V obravnavanem obdobju se je tradicionalna skupnost začela spreminjati v moderno. Novosti, ki sta jih v Trnju predstavljali šola in večja cerkvena samostojnost, se čutilo tako v oživljanju kulturnega življenja kot tudi v napredku gospodarstva in družbe. Razvoj gospodarstva je vplival na družbo in obratno. V članku je predstavljena šola, uprava in kultura, gospodarstvo in kmečka družba. Poglobljeno je predstavljena družina, rojstvo, poroka in smrt kot glavne etape v življenju posameznika ter demografski razvoj. V tem okviru so posebej predstavljena tri ključna desetletja. (1840-1849, na prelomu stoletja 1900-1909 in na koncu obdobja 1930-1939).

1. UVOD

Trnje je vasica na južni strani Pivške kotline, nedaleč od Pivke, a kljub temu je odmaknjena od prometnega vrveža. Sestavljena je iz dveh delov: Otoka in Klanca. Na Klancu so včasih živeli izključno revnejši: hišarji in podnajemniki - gostači. Na Otoku pa so živeli trnjski posestniki. V ljudskem izročilu je ohranjeno, da so ta kraj poimenovali pastirji, ki so tukaj pasli ovce. V nižjem predelu vasi je bilo takrat jezero, ki je bilo obraslo s posebnim črnim trnom, ki je kraju dalo ime.

V članku je predstavljeno stoletje, ki se začneja v desetletju zemljiške odveze leta 1840 in končuje 1940, tik preden se je pričela druga svetovna vojna. Čeprav obdobje ni začeto ali končano s kakšno pomembno prelomnico, je za to obdobje ohranjenih največ virov. Tako je omogočena kar najboljša primerjava vseh podatkov. Teh sto let je zaznamovanih s prehajanjem tradicionalne v moderno družbo. Razvoj sta pospešila večja cerkvena samostojnost in šola, ki je v ljudeh zbudila veselje do kulturnih dejavnosti. Tudi gradnja nove cerkve je desetletje soustvarjala življenje ljudi. Kakšni so bili vplivi šole in cerkve na življenje vasi in na

podlagi kakšnih vplivov se je razvijalo gospodarstvo, je moč razbrati iz kuracijske in šolske kronike ter tudi iz ohranjenih dnevnikov župnikov ter s pričevanji vaščanov in oporokami.

Hiter razvoj družbe ni viden le v gospodarstvu ampak tudi v vaški skupnosti. Podrobno so obdelana tri desetletja: prvo na začetku obdobja (1840-1849), drugo ob prehodu stoletja (1900-1910) in tretje ob koncu obdobja (1930-1939). Iz matičnih knjig je mogoče razbrati, kako se je spreminjala vaška populacija ter tradicija in vrednote, ki so se pri tem izoblikovale v vaški družbi. S preučevanjem porok, rojstev in smrti ter tudi družin se slikajo različni vzorci, ki so posledica določenega stanja v družbi. Začutiti je vpliv mnogoterih spremenljivk (gospodarstva, naravnih razmer...). Kakovostna primerjava različnih vzorcev, ki jih ponujajo vse župnijske matice, lahko določi zakonitosti in hitrost razvoja v obdobju od 1840 do 1940.

2. UPRAVNA IN CERKVENA UREDITEV

Kmetije v Trnju so vse do zemljiške odveze (l. 1848) spadale pod Habsburžane, ki so bili od 14. stoletja last-

niki gospostev Prem in Postojna. Bila je edina vas, v kateri so imeli posest obe gospostvi in sicer vsaka 10 kmetij.¹ Ko so leta 1862 osnovali občine, je vas pripadla občini Št. Peter na Krasu (po drugi svetovni vojni so kraj preimenovali v Pivko), ki je bila del Postojnskega okraja, to pa je bilo sestavni del Kranjske. Vse sodne obravnave so bile na sodišču v Postojni. Leta 1920 pride pod upravo Italijanske države, ki leta 1924 s prvo upravno reformo dodeli občino Št. Peter Tržaški pokrajini.² Občino Št. Peter so ukinili leta 1959 in priključili postojnski občini.

Že od nekdanje je vas povezana s Št. Petrom in Slavino kot sedežem župnije. Trnje je bilo podružnica slavinske župnije, ki je spadala pod tržaško škofijo do leta 1831, ko je prišla pod ljubljansko škofijo. Tik pred to spremembo (15. novembra 1827) je tržaški škof podelil vasi večjo cerkveno samostojnost, postala je kuracija in tako je imela pravico do svojega kurata, vođenja matic (razen poročne knjige)³ in pokopališča.⁴ Do zemljiške odveze so tisti vaščani, ki so bili podložni premskemu gospostvu, dajali četrtino od svojih desetinskih dajatev cerkvi.⁵ Z ustanovitvijo kuracije pa so se v ustanovnem pismu zavezali, da bodo vsako leto od svoje letine dajali kuratu po 60 merikov pšenice in ovsu. Plačali so morali 28 forintov in kuratu pripeljati 22 voz drv.⁶

Italijanska meja je odrezala župnijo Slavina od ljubljanske škofije in jo priključila goriski nadškofiji in kasneje tržaški. Leta 1927 so kuracijo povišali v vikariat. Kmalu po drugi svetovni vojni (l. 1947) je bila urednična skoraj sto let stara zelja Trnjanov in Trnje je postalo samostojna župnija.⁷ Sredi 19. stoletja so prebivalci z grozo ugotovili, da je cerkva sv. Elije (stara okoli 400 let) v zelo slabem stanju in premajhna za vse ljudi. Po potresu leta 1895 so bili primorani zgraditi novo. Da bi bili izdatki karseda nizki, so porušili staro cerkev in uporabili ves material, ki je bil še uporaben. Vendar je skopnel ves denar, ki so ga zbrali za cerkev. Tako so novo cerkev sv. Trojice opremljali še celo desetletje. Kako veliki so bili izdatki, priča samo podatek, da je oltar stal toliko kot 20 ton pšenice.

2. GOSPODARSTVO V OBDOBJU 1840-1940

Zemljiška reforma, izvedena po letu 1848, kmetu ni prinesla bistvenih olajšav. Čeprav ni bilo več desetine in tlake, so morali državi plačevati davke. Imeli so tudi več zemlje kot prebivalci sosednjih vasi. Gojili so oves, ječmen in krompir. Vendar so bile letine slabe, več kot toliko pa tudi niso mogli zahtevati od revne kraške zemlje. Preglavice jim je povzročala tudi voda, kajti zaradi nje so ostali brez pridelka tunicila ga je voda ali pa suša). Ob najhujših sušah so bili primorani prodati živino, ker ni bilo vode, s katero bi jo napajali. Po vodo so morali hoditi tudi po 10 km daleč.⁸ Prav zaradi neugodnih razmer so prebivalci že zelo zgodaj obrnili hrbet zemlji in se posvetili drugim dejavnostim. Najstarejše je gotovo prevoznitvo, katerega korenine lahko iščemo v trgovini s soljo.⁹ Pozneje se je prevoznitvo preusmerilo na druga področja. Izkoristili so vse, kar jim je ponujala narava. Trst so zalagali z lesom, drvni in v zimskem času z ledom. Ob odprtju Južne železnice (povezovala je Dunaj s Trstom) leta 1856 se je promet preusmeril nanjo. Mlajši fantje in možje so si pozimi iskali zaslužek na Hrvaškem, v Slavoniji ter celo v Galiciji, kjer so v zimskem času drvarili in cepili doge. Čeprav je bilo delo zelo dobro plačano (s plačo so lahko kupili tudi tri vole ali 90 merikov pšenice¹⁰),¹¹ je bilo nevarno in dogajale so se številne nesreče. Prav o njih se je v ljudskem izročilu ohranilo nekaj zgodb.

Posestniki so za delo na polju raje najeli Klančarje (Trnjane, ki niso imeli zemlje), Kraševce pa za gradnjo novih poslopij. Sami pa so se posvečali drvarjenju ali prevoznitvu. Prav najrevnejši so se hitreje vključili v naprednejše gospodarske dejavnosti, zaposlovali so se kot delavci v Št. Petru. V vasi se je z prihodom obrtnikov začel razvoj tercialnih dejavnosti, ki so za vas pomenile velik korak v modernejši svet. Tako je po prvi svetovni vojni v vasi najti dva trgovca, kovača, mizarja, dva krojača in kar sedem gostiln. V njih so možje zapravili večino denarja, pridobljenega s "kontrabantom" (tihotapljenjem) živine preko jugoslovansko - italijanske meje. Tihotapski dobiček je bil še večji, ker so živino na jugoslovanski strani kupovali s ponarejenim denarjem. Tudi

1 M. Kos, Srednjeveški urbarji za Slovenijo, Urbarji slovenskega Primorja 2, Viri za zgodovino Slovencev 2-3, Ljubljana 1954, str. 231 in 243.

2 L. Čermelj, Julijska krajina, Beneška Slovenija in zadrska pokrajina, imenostvoje in politično - upravna razdelitev, Beograd 1945, str. 6 in 10.

3 Matic, pokopališče in svojega dušnega pastirja je imelo Trnje že pred formalnim priznanjem - od leta 1809.

4 Janez Zabukovec, Slavina - prispevek k zgodovini župnij ljubljanske škofije, Ljubljana 1910, str. 86.

5 M. Kos, n. d., str. 243 in J. Zabukovec, n. d., str. 167.

6 V tistem času je levil, čeprav v zadnjih zdihljajih, še obstajal. Tako so si kurati zagotovili nekaj potrebne hrane in predvsem kurjave.

7 ŽAT, Kronika kuracije Trnje.

8 Ibidem.

9 Domačini menijo, da je Fran Levstik prav zaradi prevoznitva postavil na Sveto Trojico (kjer je res stala vasica) svojo zgodbo o Martinu Krpanu.

10 Spisne vaje, Ljubljana 1867, str. 66.

11 Postojnsko okrajno glavarstvo, str. 38.

za hrano jim v prvih povojnih letih ni bilo treba skrbeti, kajti Italijani so jo dajali zastonj. Čeprav so v razburkanih letih 1914-1922 počeli marsikaj, od prepovedane trgovinega trgovanja, prekupčevanja z vojaško opremo do sekanja lesa v "gosposkih" gozdovih, so ostali revni. Ko je Italija vzpostavila pravni red, se je ponovila slika vasi iz konca 19. stoletja. Veliko ljudi je bilo zadolženih, podpore, ki so jo včasih dobivali iz zapuščin raznih dobrotnikov, ni bilo več.¹² Propadla je skupaj z Avstro - Ogrsko monarhijo. Kriza se je stopnjevala in dosegla višek leta 1958, ko se je v Ameriko izselilo ogromno Trnjanov.¹³

3. ŠOLA

Kljub temu, da so imeli v Trnju svojega kurata, ta ni poučeval otrok branja in pisanja. To potrди že bežen pogled v krstne knjige, kjer so se morali podpisovati hotri krščenega otroka. Vsi so svojo prisotnost potrdili le s križcem, duhovnik pa je poleg pripisal njihova imena. Privatno je začel otroke poučevati nek učitelj leta 1860, čez 12 let je vas dobila šola (po zakonu iz leta 1863). Pouk je potekal v prostorih mežnarije vse do zgraditve novega šolskega poslopja (l. 1905), za katerega je dal pobudo učitelj.¹⁴ Domačini pravijo, da so hoteli Trnjani in Klenjani šolo v vasi. Vendar je nek premožen človek iz Palčja, ki je za šolo prispeval veliko denarja, dosegel, da so šolo zgradili nad vasjo.¹⁵ Prej enorazrednica je postala dvorazrednica, učitelju se je pridružil še en kolega. Za oba je bilo v šoli tudi stanovanje.

Šolski okoliš je zajel vasi Trnje, Klenik in Palčje. Zaradi hudih zim in oddaljenosti vasi Palčje so Trnjani imeli to olajšavo, da so začeli hoditi v šolo eno leto pozneje - ko so dopolnili sedmo leto. V tem obdobju je bilo na šoli približno 170 otrok, ponavljalnica pa je štela približno petdeset otrok.¹⁶ Učitelji so pomagali vaščanom, tako je učitelj Rajko Justin vzgajal sadike sadnega drevja, ki jih je pozneje razdelil vaščanom.

Učitelji so bili tudi prvi pobudniki kulturnega življenja. Na njihovo pobudo so v vasi ustanovili leta 1886 bralno društvo Mir (namenjeno je bilo sicer liberalcem iz Št. Petra), ki je po približno letu delovanja zamrlo. Kasneje je izredno uspešno deloval pevski zbor. Potrudila se je tudi cerkev, ki je v vas pripeljala najprej Dekliško (l. 1898) in kasneje (1899) še Mladeniško Marijino družbo. Vse so zamrle po letu 1927, ko je fašistična

Italija prepovedala delovanje slovenskih društev.

4. PREBIVALSTVO

Vas Trnje je bila do leta 1900 vodena v maticah (poročne, krstne in mrliške knjige) župnije v Slavini in hkrati tudi v Trnju (razen porok). Po tem letu so podatki izključno v maticah kuracije Trnje.

4.1. Demografski razvoj in mobilnost prebivalstva

Človek se že od pradavnine seli. Že zelo zgodaj so se začele migracije za boljšim zaslužkom. Prejšnje stoletje so zaznamovale zimske selitve mož in fantov. Žene pa so skrbele za domačijo, podpirale so tri hišne vogale, kot pravijo vaščani. Pozneje so se začeli seliti neporočeni ljudje, ki so bili pred poroko služabniki, služkinje, celo kočijaži v bližnjih mestih: v Postojni, na Reki in tudi v Trstu.¹⁷ Hišarji in gostači so se zaposlovali kot delavci na železnici in v bližnji tovarni. Mladi fantje so služili vojsko, kar jih je lahko tudi za deset let ločilo od doma. Na migracije so vplivale tudi poroke, ko so se mladi izselili iz vasi ali se vanjo priselili. Večje selitve so se začele ob koncu prejšnjega stoletja. Prvo navdušenje za Ameriko se je med prebivalci pojavilo že leta 1878. Ameriko so prikazovali kot deželo, "v kateri ceste posipajo s kavo in balinajo s pomarančami."¹⁸ Prvi izseljenci, tisti z dna vaše socialne hierarhije, so poskusili srečo v Ameriki v 90 - ih letih prejšnjega stoletja. Veliko ljudi se je po daljši odsotnosti vrnilo na rodno grudo. Prvi so začeli prihajati leta 1908. Domoljub poroča:¹⁹ "Prav je, da se vračajo, tako bodo imeli kmetje saj kaj delavcev. Le tiste slabe navade, katerih so se navzeli v Ameriki, naj bi bili tam pustili, pa bi bilo vse dobro."

Tudi Italijani so povzročili marsikatero selitev prebivalstva. Ljudje so bežali čez mejo v Jugoslavijo, gospodarske razmere na drugi strani pa so jih razočarale. V notranjost Italije so se odselili tudi mnogi uslužbenci v državnih službah. Kajti ce so hoteli napredovati, so jim višje mesto ponudili nekje v notranjosti Italije.²⁰

Številke, ki nam jih ponujajo ljudska štetja, so sicer večkrat nepopolne zaradi sezonskih migracij določene populacije v vasi. Kljub temu pa je vidno postopno naraščanje prebivalstva od leta 1869 do leta 1890 (ko se število povzpne do 482) in postopno upadanje po tem letu, ki je posledica izseljevanja in upadanja števila

12 ŽAT, Kronika kuracije Trnje.

13 Informator Ernest Margon.

14 Kronika podružnične šole v Trnju, hrani OŠ Bratov Vodopivec, Pivka.

15 Informatorica Ivanka Blaško.

16 Kronika šole v Trnju.

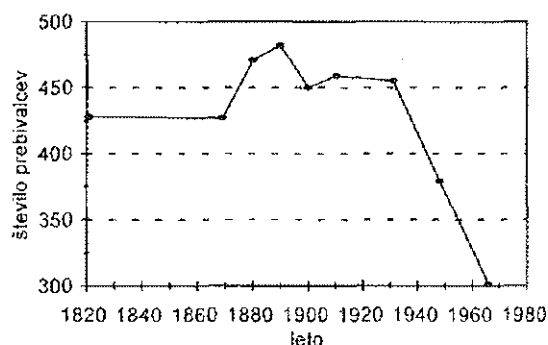
17 ŽAT, status animarum in PAK, Okrajno sodišče v Postojni od leta 1900 do leta 1909.

18 ŠAL, Dnevnik župnika Sajovica.

19 Domoljub, št. 20, str. 315.

20 Informator Ernest Margon.

rojstev, čeprav je imela vas v preučevanih letih (1840-1940) vedno pozitiven prirast. Število se kljub temu malo zviša, ko se več ljudi vrne (pred letom 1910, ko jih je 459), potem pa neustavljivo pada proti l. 1966, ko je v vasi le še 301 prebivalec.

Graf št. 1 - število prebivalcev v vasi.

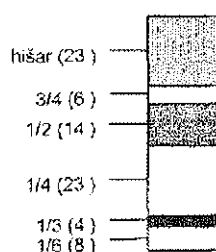
4.2. Družina

Družina je osnovna celica družbe. Ob njej se je nekoč razvijalo premoženje in z njim ugled, ki je služilo otrokom kot opora pri njihovi osamosvojitvi. V družini otroci niso le varno odrasčali, v rojstno hišo so se lahko zatekli v takšni ali drugačni stiski (ko se niso bili poročeni). Družinsko ime je izredno pomembno pri sklepanju ženitnih pogodb, pri izbiranju krstnih in birmanskih botrov ter poročnih prič.²¹

V statusih animarum so beležili vse družine v vasi. Popisali so vse ljudi, ki so živeli pod isto streho. V njih stopa v ospredje družinski univerzum.²² Popis prebivalstva ni bil zgolj stanje družine v nekem določenem trenutku, ampak je bilo v njem zajeto daljše obdobje. Življenja odraslih otrok, ki so se odselili, največkrat ne moremo spremljati dalje. Le redkokdaj so vpisali poroko ali smrt teh ljudi. Družinske knjige so bogat vir, iz katerega črpamo tako premoženjski status družin²³ kot poklice nekaterih družinskih članov ter hišna imena. V statusu animarumu, ki je nastal okoli leta 1928, so vpisani tudi vsi, ki so bili kdajkoli vojaki. Viden je razvoj neke družine, ki se je zaključila s porajanjem nove. Izvemo,

kateremu od svojih otrok so namenili čast in hkrati tudi breme nadaljevanja rodu.

Dopolnimo si sliko, ki nam jo ponazorijo oporoke in si razjasnimo, kakšni vzroki so privedli gospodarja, da ni za dediča izbral prvorojenca, kot je velevala tradicija. Takšen primer je dokaj premožna družina Bergoč, v kateri se je rodilo 8 otrok. Štirje sinovi in prav toliko hčera. Ko je oče umrl, je premoženje dobil najmlajši sin, osmi otrok. Bil je edini sin, ki je ostal doma, kajti dva sta odšla v Južno eden pa v Severno Ameriko.²⁴

Graf št. 2 - delež velikosti posesti na število gospodarstev.

Za vas Trnje je za obdobje od leta 1840 do 1940 pet popisov družin (1847 - družine iz prvega desetletja 19. stoletja, 1856, 1872, 1918, okoli 1928)²⁵. V prvem statusu animarum iz leta 1856 je bilo popisanih 73 družin, 1918 80 družin in leta 1928 79 družin. Popisali so tudi prazne hiše: l. 1856 jih je devet, l. 1918 osem, 1928 pa dvanajst. Družine so bile številčne. Povprečno je imela družina leta 1856 7 otrok, okoli leta 1900 9,4 otrok, v zadnjem obdobju se je razmerje spremenilo. Ker je upadla smrtnost otrok, so se odločali za manjše število otrok, povprečno so imeli po 8 otrok.²⁶

Samski ljudje niso živeli sami (drugače v vasi ne bi bilo dovolj hiš za vse družine). Vsi ti ljudje so za košček kruha in streho nad glavo pomagali družini in tako predstavljali poceni delovno silo. S tem je postala mogoča diferenciacija dela. Hišni gospodarji so dalali v gozdovih in se ukvarjali s prevozništvom; tete, strici in podnajemniki pa so obdelovali polja.

21 ŽAT, status animarum.

22 Ibidem.

23 Prebivaice so le kdaj označili kot hišarje (ljudi, ki niso imeli svoje zemlje, a so imeli svoje stalno bivališče). Nikoli ni nobena družina označena kot družina fitnikov ali kot so jih pozneje označevali gostasev (to je tistih, ki nimajo stalnega bivališča), čeprav so obstajali. Zanje izvemo iz krstnih knjig.

24 ŽAT, status animarum 4.

25 Večje število statusov animarum (npr. iz leta 1872, ki sem ga izpustila, ker ne ustreza izbranim desetletjem) je nastalo zato, ker sta jih ločeno sestavljala slavinski in trnjski duhovnik.

26 ŽAT, status animarum 2, 4 in 5.

4.3. Poroka

V življenju ljudi je bila poroka mejnik, na katerem se je gradila prihodnost rodu. Prav zato so bile poroke skrbno nacrtovali, kajti s poroko se ni smelo krhati družinskega gmotnega stanja. Nekateri so že pred njo sklepali pogodbe. Mladi so le redkokdaj uveljavili svojo voljo. To se jasno kaže pri tistih zakonskih zvezah, v katerih so še pred sklenitvijo zakona imeli nezakonske otroke.²⁷ Če so starši nasilno prekinili neko zvezo, ki je nastala med dvema človekoma, so mnogi otroci vse življenje ostali neporočeni.

Med ljudmi se je zakoreninila tradicija, da so se mladoporočenci poročali v cerkvi, kjer je živela nevesta. Izjeme so bile poroke tistih deklet, ki so si življenjskega sopotnika našle zelo daleč od svojih rojstnih krajev. V poročnih knjigah pa ni zabeleženih porok, sklenjenih na ozemlju druge župnije.²⁸ Le redkokdaj so podatki o teh porokah v statusih animarum ali v ohranjenih oklicih. Zato je bil delež porok deklet v domači župniji bistveno višji od porok fantov.

leto	mož iz Trnja	žena iz Trnja	oba iz Trnja
1840-1849	4	9	14
1900-1909	8	26	5
1930-1939	14	5	9

Tabela št. 1 - število ženinov in nevest iz Trnja.

Trnjani se niso zavzemali za zgodnjo poroko in s tem povezano večje število otrok, kar zgovorno pričča povprečna starost partnerjev. Bolj poredko se je dogajalo, da je bila žena starejša od svojega moža, zgodilo pa se je, da se je katera poročila s precej starejšim možem. Nekoliko višja starost moških je bila velikokrat posledica služenja vojske. Na prehodu iz 19. v 20. stoletje, ko se je začelo odseljevanje v Ameriko, so ženske zelo mlade stopale v zakonsko zvezo, zato se je njihova povprečna starost znižala. Tako se je v prvem desetletju (1840-1849) poročilo 17%, v drugem pa 34,7% mladoletnih deklet.²⁹

desetletje	starost žene		starost moža	
	1. poroka	2. poroka	1. poroka	2. poroka
1840-49	25 let	43,6 let.	31,3 leta	48,3 leta
1900-09	24 let	32 let	29 let.	36 leta
1930-39	25 let	32 let	29 let.	36 leta

Tabela št. 2 - povprečne starosti zakoncev pri prvi oz. drugi poroki.

27 ŽAT, Geburts und Tauf - Buch 1 in 2.

28 Vpisovali so poroke, ki so bile sklenjene v Trnju, Št. Petru in Slavini. V drugem obravnavanem obdobju so vpisovali tudi poroke sklenjene v Ljubljani, v cerkvi sv. Petra.

29 ŽAS, Trauungsbuch 5, 6.

30 Ibidem.

31 Največ jih je bilo z območja od Planine pri Rakeku na severu do Ilirske Bistrice na jugu.

32 ŽAS, Trauungsbuch 5, 6.

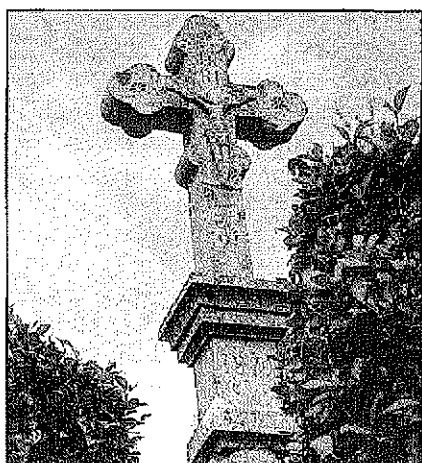
Ko so se poročali še nepolnoletni fantje (za polnoletne so se steli tisti, ki so dopolnili 24 let, Italija pa je kot polnoletne obravnavala osebe, ki so dopolnile 18 let) je moralo sodišče v Postojni odobriti, da je mladenič že dovolj zrel, da bo zmožil voditi posestvo. Mladeniča so s sklepom o polnoletnosti razglasili za polnoletno osebo. Odobrili so ga le fantom, ki jim do polnoletnosti ni manjkalo več kot eno leto in ko je bil potreben nekdo, ki bi vodil posestvo. Dekleta so imela manj zahtevno vlogo v družini. Nepolnoletnemu dekletu je zadostovalo očetovo formalno privoljenje za poroko. V desetletju 1840-1849 se je poročil en mladoleten fant in 5 mladoletnih deklet, v desetletju 1900-1909 pa so se poročili 4 mladoletni fantje in 13 mladoletnih deklet.³⁰ V tretjem desetletju pa ni primera poroke mladoletnika, ker se mladi stari 18 let še niso poročali.

Sredi prejšnjega stoletja je bila endogamija v vasi dokaj prisotna. Natanko polovica vseh porok (14) je bilo sklenjenih med sovasčani (vendar najdemo le 4 poroke sklenjene med sorodniki). Drugi fantje, ki so se poročili v območju slavinske župnije, so imeli družice iz okoliških vasi: Klenika in Palčja. Dekleta so dobile svoje sopotnike iz okoliških krajev, najdlje je bilo Studeno, ki je oddaljeno približno 23 kilometrov. V drugem obravnavanem obdobju (1900-1909) je prišlo do večjih sprememb. Krhala se je pomembnost endogamije, le še 12% ali 5 porok je bilo sklenjenih med vaščani. Ostale so sklenjene s prebivalci drugih naselij,³¹ nekateri so bili iz znatno bolj oddaljenih krajev, iz Reke, Šempetra...³² V tretjem desetletju (1930-1939) se delež porok med sovasčani dvigne na 22% ali 6 porok.

Ko se je v času med italijansko okupacijo v okoliške kraje priselilo veliko Italijanov, bi bilo pričakovati tudi narodnostno mešane poroke. Vendar se je v celem desetletju le eno dekle poročilo z Italijanom, kar kaže na

leto	št. porok	leto	št. porok	leto	št. porok
1840	4	1900	8	1930	2
1841	1	1901	7	1931	2
1842	1	1902	6	1932	0
1843	4	1903	3	1933	2
1844	6	1904	3	1934	7
1845	5	1905	6	1935	2
1846	0	1906	1	1936	0
1847	1	1907	2	1937	7
1848	2	1908	3	1938	5
1849	4	1909	2	1939	1

Tabela št. 3 - število porok v preučevanih desetletjih.

Kamniti križ iz leta 1870 (foto: M. Čeč, 1995).

močno narodno zavest tukajšnjih prebivalcev, ki niso sprejemali takšnih porok (drugače je bilo v sosednjem Št. Petru - Pivki).³³

Pri sklepanju porok so se držali tudi tradicionalnih rokov. Nikoli se ni neki par poročil v času adventa ali posta. Zelo malo porok je bilo v zimskem času, ko je bila večina mladeničev na delu v sosednjih deželah.³⁴ Število porok se je spreminjalo pod vplivom demografskih sprememb in tudi katastrof,³⁵ ki so prizadele vas in v katerih je umrlo več hišnih gospodarjev. Leto ali dve po fitem je bilo čutiti znatno povečanje števila porok. Nazoren primer je bila epidemija kolere, ki je povzročila, da sta bili tisto leto dve poroki, naslednje leto pa jih je 9, kar je največ v vsem stoletju. Po začetku odseljavanja je viden sunkovit porast števila porok, kajti treba je bilo zapolniti praznino (bilo je kar 41 porok), nato sledi postopno zmanjševanje posebej po desetletju 1910-1919 (prva svetovna vojna), in rahel porast v desetletju 1920-1929 ter 1930-1939.³⁶

4.4. Rojstvo in krst

Dan ali dva po rojstvu so otroka krstili. S tem so dojenčka vključili v vaško skupnost kot enakovrednega člana.³⁷ Tako pomembnemu dogodku, kot je bil krst, so morale prisostvovati priče - botri. V navadi je bilo, da sta pri krstu prisotna dva botra - moški in ženska. V prejšnjem stoletju je veljalo, da botra nista bila v tesnejšem

sorodstvu. Premoženje in ugled sta bila pri izbiri botrov najpomembnejša. V desetletju 1840-1849 ni zaslediti vpisa, da bi bila botra mož in žena. Kasneje, na prelomu stoletja, so se začela spreminjati sorodstvena razmerja med botri. V desetletju 1900-1909 je 63% botrov zakonskih parov ali bratov in sester. Vse večkrat se kot botri pojavljajo zakonski pari, nekajkrat je bil boter tudi učitelj. Bolj ko se približujemo letu 1940, tembolj postajajo nepomembne premoženjske razlike med botri in stariš krščanca. Tako je v zadnjem obdobju 81% botrov poročenih parov, 6,9% je bratov in sester in 11% je botrov brez vsakršnih sorodstvenih vezi. Poleg tega, da so botri v sorodstvu, so bili v sorodstvu tudi s krščencevimi starši, kar je značilno za začetek 20. stoletja.³⁸

Botri posestnikom, kmetom in kajzarjem so bili največkrat drugi posestniki. Najbolj premožni so si izbrali drugačne botre. Redki obrtniki v vasi so si izbrali svoje prijatelje iz drugih krajev, ki so se prav tako ukvarjali z neagrarno dejavnostjo. Krmčar Margon je za svojega sina Emila izbral mesarja in njegovo ženo. Učitelji, ki so v Trinju krstili svoje otroke, so si izbrali za botre samo moške. Razvoj družbe je bil viden prav pri izbiri botrov. Leta 1840 so bili botri predvsem domačini in redkeje prebivalci sosednjih vasi. V tem desetletju sta bila le dva botra obrtnika. Bolj ko se bližamo letu 1940, več prebivalcev je delavcev. Njim trinjski posestniki niso hoteli biti botri (v tovarnah so po njihovem mnenju delali samo lenuhi). V desetletju 1900-1909 je bilo 62% botrov posestnikov, 19% delavcev in 17% obrtnikov. V desetletju 1930-1939 je bilo 18% botrov delavcev, 74% posestnikov in 8% obrtnikov. Botrice se seveda prištevajo k poklicu moža, ker same največkrat niso služile kruha. Ljudje so začeli potovati, spoznavati nove ljudi, tako da so bili botri z vseh vetrov. Zato ni bilo čisto nič nenavadnega, če je poštar (doma je bil z Reke) za botra svojemu sinu izbral pismonoša iz Reke in ženo železničarskega delavca.³⁹

Število rojstev se je večalo ali zmanjševalo sorazmerno s smrtjo. V prvih dveh desetletjih 1840-49 in 1850-59 je bilo število rojstev le malo višje od števila smrti (v prvem desetletju se je rodilo 151 otrok in umrlo 148 ljudi, v drugem desetletju pa se je rodilo 144 in umrlo 140). Kot protiutež tema dvema desetletjema sta naslednji dve desetletji, ko se je rodilo bistveno več ljudi kot jih je umrlo (v prvem obdobju je saldo 49, v drugem pa 71). Zaradi tako velikega pozitivnega salda,

33 Prim. Krajevni matični urad Pivka, poročna knjiga 1924-1940.

34 ŽAS, Trauungsbuch 5 in 6, ter poročna knjiga matičnega urada v Pivki.

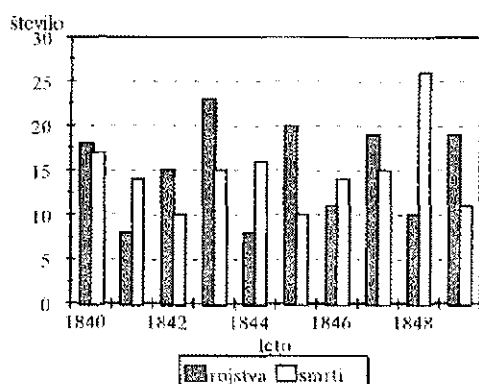
35 Epidemije nalezljivih bolezni, požari in vojne (prva svetovna vojna je terjala življenja trinajstih Trinjanov).

36 ŽAS, Trauungsbuch 5 in 6.

37 M. Verginella, Družina v Dolini pri Trstu v 19. stoletju, Ljubljana 1990, str. 18.

38 V tem obdobju je 35% vseh botrov v sorodstvu s krščencevo družino. Prej so bili le redki tisti, ki so imeli kakšno daljno sorodstvo, kajti vedeti moramo, da so bili botri isti ljudje, tudi po šestkrat v letu (Npr. Leonardius Žele v obdobju ob leta 1840-1849).

39 ŽAT, Geburts und Tauf - Buch 1 in 2.

Graf št. 3 - število rojstev in smrti 1840-1849.

se je znatno povečalo število ljudi v vasi, kar je vidno tudi v popisu prebivalstva leta 1880 in 1890. Ker je vaška skupnost težila k ravnovesju med številom prebivalcev in dobrinami, ki so jih lahko pridelali, je v začetku 20. stoletja, ko je upadla smrtnost (glej tabelo št. 4), upadlo tudi število rojstev. Po letu, ko je zaradi epidemij umrlo precej ljudi, predvsem otrok, se jih je rodilo še več. Večji vpliv na rojstva in smrti so imele zelo hude suše, ki so jim sledile velike lakote (takšno je bilo leto 1932⁴⁰, ko se je rodilo 6 otrok, umrlo pa je kar 18 ljudi).

V tem času je bilo že bolje poskrbljeno za porodnice. Babice so prihajale na pomoč iz sosednjih vasi. V hudi zimi, ko babica ni mogla priti pravočasno, so si ženske v vasi pomagale same. Treba se je bilo znajti in najbolj izkušena je pomagala porodnici namesto babice (tako zasledimo kot "babico" Marijo Margon).⁴¹

Nezakonska rojstva so prav poseben delček v mozaiku življenja ljudi. V Trnju je bilo včasih zelo veliko nezakonskih rojstev, potem pa več let nič. Posebej zanimivo je leto 1875, ko je bil rojen en nezakonski otrok, potem pa celih sedem let nobeden. Čisto drugačna pa je slika desetletja 1850-1859, ko sta bila vsako leto po eden ali dva, v desetletju pa kar 15. Posebno veliko nezakonskih rojstev je bilo tudi v desetletju 1840-1849, in sicer 14. To je pomenilo, da je bilo rojenih dvakrat do

trikrat več nezakonskih otrok. V bližini se je namreč gradila železnica in v okolici se je naselilo veliko delavcev. V drugih dveh obravnavanih desetletjih je bilo število nezakonskih rojstev 7 (1930-1939) in 5 (1900-1909). Vaščani so bili do takih mater in otrok precej nestrpni. Otroci so večkrat živeli v mnogo težjih razmerah kot zakonski, zanje so težko dobili dva botra, in se ta v vasi nista bila pomembna. V začetku tega stoletja so mnoga dekleta rojevala svoje nezakonske otroke v rojstnih hišah, tudi če je eden od njenih bratov ali sester že nasledil posestvo in si ustvaril družino. Zgodilo pa se je tudi, da so v Trnje prišla dekleta iz drugih vasi roditi svoje nezakonske otroke. V preučevanih desetletjih je zaslediti 3 primere ali 11%.⁴² Kljub temu so to osamljeni primeri predvsem zato, ker je bilo Trnje odmaknjeno od prometnega vrveža. Nezakonska rojstva te vrste so bila pogosta v vaseh, ki so bile ob pomembnih prometnih poteh ali še pogostejša v vaseh blizu večjih mest, kamor so bila dekleta namenjena. Lep primer je bila Dolina, vas v bližini Trsta.⁴³

4.5. Smrt

"Splošno so na Pivki čvisti in zdravi ljudje. Malokod je dobiti toliko starih, kakor ravno po krajih, koder gospodarji burja," je pred skoraj sto leti zapisal Janez Zabukovec.⁴⁴ Smrt hišnega gospodarja ali gospodinje je povzročila v družini kar precej zapletov. Porušila je sistem gospodarjenja, še posebej, če je bil gospodar ali gospodarica še zelo aktiven član družine. Pogreb je za sorodnike pomenil velik izdatek, ki je na prelomu stoletja znašal do 100 kron (odvisno od tega, kakšen pogreb so si izbrali svojci).⁴⁵ Malokrat je stroške plačala občina, v obravnavanih desetletjih je pokrila stroške pokopa le eni osebi.

Prav med otroci je bila smrtnost visoka (približno polovica vseh ljudi, ki so umrli, so bili otroci - glej graf št. 4). Smrti otrok so prav zaradi tega jemali pogostokrat kot nekaj neizogibnega, kajti pod njeno koso so padali tako otroci najbolj revnih kot tudi otroci premožnejših

	1840-49	1850-59	1860-69	1870-79	1880-89	1890-99	1900-9	1910-19	1920-29	1930-39
rojstva	151	144	140	162	204	176	172	144	144	110
smrti	148	140	91	91	163	128	104	96	106	87
poroke	28	37	28	44	32	31	41	26	30	28

Tabela št. 4 - rojstva, smrti in poroke Trnjanov skozi sto let.

40 ŽAT, Kronika kuracije Trnje.

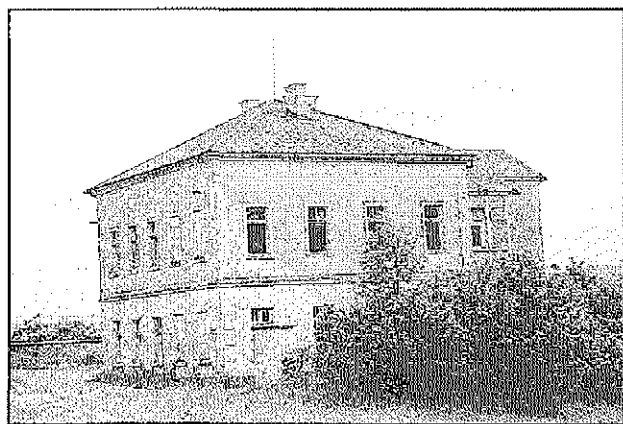
41 ŽAT, Geburts und Tauf - Buch 1 in 2.

42 ŽAT, Geburts und Tauf - Buch 1 in 2.

43 Preučevala jo je Marta Verginella v navedenem delu.

44 Zabukovec, n.d., str. 36.

45 Pogrebni stroški, ki so vključevali nosača, pogreb in sv. mašo, mrtvaško obleko, čuvaja, kisto in prispevek za cerkovnika, so leta 1907 znašali 77 kron (PAK, Okrajno sodišče Postojna l. 1907).

Propadajoča solska stavba (zgrajena leta 1905) (foto: M. Čeč, 1995).

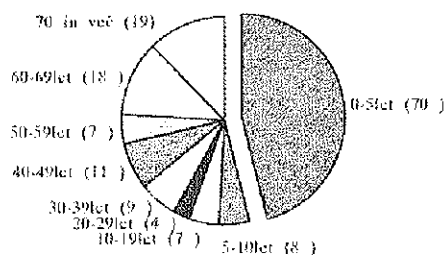
staršev. Veliko smrtnost je povzročala v revnih družinah predvsem lakota, ki je botrovala mnogim smrtim novorojenčkov in dojenčkov. Pogosta podhranjenost otrok je lahko sama po sebi povzročila smrt nekaj mesecev starih dojenčkov (označili so jo kot življenjska slabost). Za slabostjo je v tretjem desetletju (1930-39) umrlo 8 dojenčkov ali 50%. Prej, ko so bile razmere slabše, je mnogo otrok že prej podleгло drugim boleznim, zato je bil delež smrti zaradi slabosti manjši in sicer v desetletju 1900-1909 38% ali 12 otrok in v desetletju 1840-1849 16 otrok ali 22,8%. Smrt so povzročile tudi božjast, griža, pljučnica, navedeni so tudi primeri gripe. Nekaj otrok se je rodilo mrtvih.⁴⁶

Najhujše pa so bile nalezljive bolezni, mnogokrat posledica podhranjenosti ali enolične, nekvalitetne prehrane. Večina jih je bilo življenjsko nevarnih prav zaradi tega, ker ni bilo zdravil zanje. V prvem obravnavanem desetletju je najti 15 primerov davice in 9 primerov črnih koz (pozneje so uvedli obvezna cepljenja, ki so jih morali naznaniti duhovniki, tako vemo, da je bilo cepljenje l. 1898. Opravljali so jih postojnski zdravniki. V začetku 20. stoletja so kože že povsem zatrli, tudi za davico je umrl le malokdo; v desetletju 1900-1909 samo en primer in v desetletju 1930-1939 dva primera. Rzsajali sta tudi ošpice in škrlatica. Za vse člane vaške družbe je bila huda epidemija kolere (l. 1855), ki so jo prinesli delavci na Južni železnici. V Trinju je zaradi kolere umrlo 43 ljudi, je štirje pa zaradi

drugih bolezni.⁴⁷ Leta 1873 je rzsajala mašarja. Prav zaradi kužnih bolezni so v vasi postavili kar tri kamnite križe - kužna znamenja proti davici in koleri.⁴⁸

Vzroke smrti so ugotavljali duhovniki, to pa hkrati pomeni, da niso bili vedno zanesljivi. Pri starih ljudeh so pač navedli, da je človek umrl zaradi starosti (1841-1849 je bilo tako označenih 39% vseh smrti starih ljudi, 1900-1909 50%, še največ pa v zadnjem desetletju 1930-1939 kar 72%).⁴⁹ "Seveda je dostikrat burja kriva, da mora kdo pred časom na oni svet. Z odprtimi usti nasproti burji hoditi gotovo ni zdravo, zato iztaknejo lahko pljučnico. In res, pljučnica jih mnogo pobere. Jetični se tudi dobe, a ni zrak zanje. Če se komu jetika spravi na pljuca, pojé jih prej, nego bi mu jih v podnebjú brez burje."⁵⁰ V desetletju 1840-1849 je največ ljudi v tej skupini umrlo zaradi astme, v drugih dveh obravnavanih desetletjih pa so umirali zaradi jetike.

Razmerje med smrtmi ostarelih vaščanov in smrtmi otrok prikazujejo grafi. Če primerjamo vsa tri desetletja, je lepo vidno spreminjanje smrtnosti po starostnih skupinah: medtem, ko je leta 1840 delež smrti otrok največji, postane bistveno manjši proti letu 1940. Upad smrtnosti pri otrocih je posledica razvoja družbe, boljše zdravniške pomoči⁵¹ in uporabe zdravil. V naravnih nesrečah, pri delu in drugih nesrečah (zastрупitev ali utopitev), je v obravnavanih desetletjih umrlo 11 ljudi ali 4%. Utopljenecem je moralo okrajno sodišče v Postojni dovoliti pokop, s čimer so izključili možnost, da je bila smrt namerno povzročena. Dovoljenje so morali dati tudi, ko je za opeklinami umrla leto stara deklica. V župnijski kroniki je le enkrat zaslediti umor, ko so nekoga s stolom pretepli do smrti.⁵² Do samomorilcev pa

Graf št. 4 - umrli po starostnih skupinah 1840-1849.

46 ŽAT: Sterb Buch 1 in 2.

47 Na Pivskem je kolera tako hudo rzsajala, da so se ljudje zatekli po pomoč k veri. Zavežali so se, da bodo vsako leto 5. avgusta poromali v Slavino, če bodo njihove prošnje uslišane in bo kolera zaneta. Ta običaj je še danes ohranjen in vsako leto se zberejo ljudje cele Slavinske prafare.

48 ŽAT: Sterb Buch 1 in 2.

49 ŽAT: Sterb Buch 1 in 2.

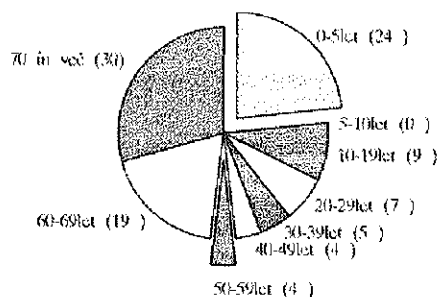
50 J. Zabukovec, n.d., str. 37.

51 Pri hudih epidemijah nalezljivih bolezni so se izkazali mnogi duhovniki, Postojnsko okrajno glavarstvo (str. 41) navaja, da so v epidemiji davice l. 1866 prihajali tudi zdravniki iz Postojne - dr. Vavpotič in dr. Peiko.

52 ŽAT: Sterb Buch 1 in 2.

mesto	1840-1849	1900-1909	1930-1939
1.	pljučne bolezni 20	pljučne bolezni 19	starost 34
2.	starost 18	starost 15	pljučne bolezni 16
3.	koze 3	prebavila 6	prebavila 5
3.	prebavila 3		

Tabela št. 5 - Skupine najpogostejših vzrokov smrti pri odraslih.

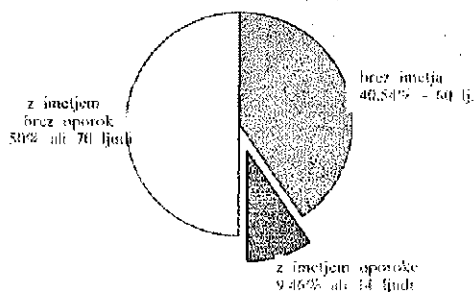
Graf št. 5 - umrli po starostnih skupinah 1930-1939.

cerkev kot tudi ljudje niso imeli milosti. Takšnega človeka so pokopali na ne blagoslovljen del pokopališča. Samomor je storila le desetnica Pavia Maver, ki so jo našli v vaškem vodnjaku.

Vsako smrt je zaznamovala tudi delitev premoženja, če ga ni ranjki že prej razdelil (gospodar sinu, ko se je poročil ali ko so očetu pošle moči). Kljub temu so bili na prelomu stoletja pisci oporok svetle izjeme (glej graf št.6). Večina starejših prebivalcev Trnja je bila še nepismena. Oporoke so pisali notarji, a njim je bilo treba plačati. V Trnju je živel Franc Margon, ki je opravljal notarske posle tudi v pisarnah v Ložu in Senožečah. Napisane oporoke so se začenjale s klasičnim obrazcem: "Jaz, Luka Žigman, pri popolnoma zdravi pameti in zavesti poklical sem spodaj podpisane priče, da sporočim svojo poslednjo voljo." in končale takole: "Ta oporoka mi je bila prebrana in temu naj zadostuje moj lastoročno pristavljeni križec."⁵³ Mnogokrat so v oporoki pojasnili, zakaj premoženje brez-pogojno zapuščajo določenemu dediču. Tako svojo lastoročno napisano poslednjo voljo pojasnjuje vdova, ki je prepustila premoženje bratu, čeprav je imela pet otrok:

"Prvič: brat Anton je z našo in njegovo materjo v njihovi veliki starosti dosti z njimi pretrpel. Drugič: on jim je v njihovi dolgi bolezni po njegovi moči prav po

očetovsko stregel. Tretjič: plačal je tudi pogrebne stroške. Na kar se mu podpisani in podkrižani lepo zahvalimo in s tem izjavljamo, da vso zapuščino po ranjki naši materi prepustimo Antonu Šabcu."⁵⁴ Nekateri so naredili ustno oporoko, ki so jo na sodišču hitro ovrgli v primeru, če ni bilo dovolj prič. Prav ustna oporoka je bila tudi najstarejša zvrst oporoke.

Graf št. 6 - razmerje med smrtmi ljudi z in brez premoženja.

Komu so zapustili svoje premoženje, je bilo odvisno od posameznika. Čeprav se je zakoreninila tradicija, da je premoženje podedoval prvorojenec, je bilo precej izjem. Le malo teh primerov lahko pojasnimo s podatki, ki nam jih ponujajo oporoke in statusi animatorum. Večje težave pri delitvi premoženja so nastale takrat, ko so se v družini rodila samo dekleta ali se je edini moški dedič odselil (v tem obdobju v Ameriko). Ti problemi so pestili predvsem majhne družine, v oporokah zasledimo štiri take primere. Znašli so se vsak po svoje: Luka Žigman je svoje majhno posestvo in hišo zapustil svoji ženi z namenom, da ona izbere dedinjo izmed obeh hčera.⁵⁵ Luka Bergoč je vse svoje premoženje zapustil sinu, ki je odšel v Ameriko, kljub temu, da je bila žena še živa. Za "skrbnika posesti!" so določili sestrinega moža.⁵⁶ Neporočeni ljudje so zapuščali premoženje svojim sestram in bratom, tako da so ti plačali stroške, ki jih je terjal dostojni pogreb. Zapuščina teh ljudi je bila precej borna - 64 letna ženica je zapustila nakaj pohištva (mizo, stol, posteljo in skrinjo),⁵⁷ obleko in posteljnino ter hrano (fižol, pšenico in krompiri). Glavni del zapuščine je v večini primerov predstavljala dota in stanovanjska pravica. Do nje si je prizadevala priti družina, pri kateri je že prej živeła ta oseba. Oporoke so nalagale dediču tudi dolžnost, da poravnava doto, da poskrbi za pogreb in maše zadušnice za ranjkega.

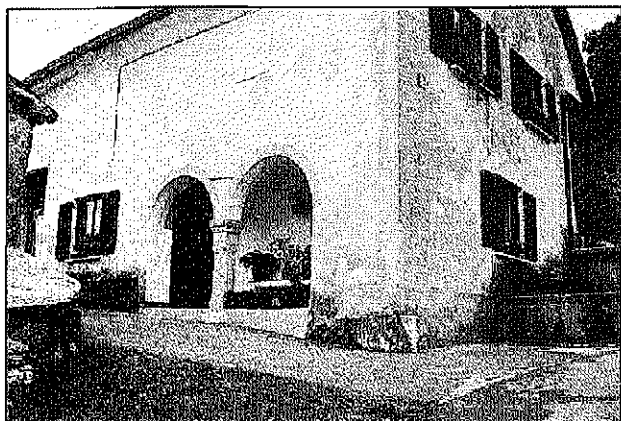
53 PAK: Okrajno sodišče Postojna, l. 1904

54 PAK, Okrajno sodišče Postojna, l.1901.

55 PAK, Okrajno sodišče Postojna, l. 1904.

56 Hkrati pa je lahko postal lastnik te zemlje v primeru, da se pravi lastnik ni vrnil v rodno vas.

57 PAK: Okrajno sodišče Postojna, l. 1900.

Pivška hiša, Trnje št. 23 (foto: M. Čeč, 1995).

SKLEPNA MISEL

Župnijske matice tako postajajo vse pomembnejše pri preučevanju nacionalne zgodovine in razvoja posameznika. Poroke in zapuščinske razprave pa tudi rojstva in smrti so zanimive z vidika preučevanja družbenih in gospodarskih razmer v zadnjih dveh stoletjih. Tako se v župnijskih in šolskih arhivih hrani vsa tista zgodovina, ki je zaradi časovne oddaljenosti v ljudskem izročilu pozabljena. Namen naloge je bil tudi pokazati, da ni zgodovina vasi samo zgodovina vaske šole, cerkve in gospodarstva, ampak ji je potrebno pridati tudi življenje ljudi, ki ga razkrivajo prav župnijske matice.

RIASSUNTO

La presente ricerca descrive una parte della storia del villa di nome Trnje, esattamente il periodo fra gli anni 1840 e 1940 - come è stata descritta nella cronaca scolastica e nei registri parrocchiali. Alla storia sono state aggiunte le testimonianze degli abitanti di Trnje. In questo periodo la società tradizionale ha cominciato a trasformarsi in una società moderna. L'influsso di qualcosa di nuovo - che a Trnje è costituito dalla scuola e da una maggiore autonomia ecclesiale - si sente sia nel ravvivamento della vita culturale che nell'economia e nella società. Lo sviluppo dell'economia influenza la società e viceversa. Nella ricerca è presentata la scuola, l'amministrazione ecclesiastica e la costruzione della nuova chiesa, la quale per più di dieci anni ha accompagnato la vita della gente; la cultura, l'economia e anche la società agraria. Viene inoltre presentata in maniera approfondita la famiglia, la nascita, il matrimonio e la morte quali punti cardinali della vita di ogni singola persona. Sotto questo aspetto sono presentati in maniera particolare i tre decenni più importanti (1840-1849, a cavallo del secolo 1900-1909 e alla fine gli anni 1930-1939).

LITERATURA

- Čermelj, Lavo:** Julijska krajina, Beneska Slovenija in Zadrška pokrajina - imenoslovje in politično - upravna razdelitev, Beograd 1945.
- Kos, Milko:** Srednjeveški urbarji za Slovenijo, Urbarji Slovenskega primorja 2, Viri za zgodovino Slovencev 2-3, Ljubljana 1954.
- Krajevni leksikon Slovenije I** - zahodni del, Ljubljana, 1968.
- Postojnsko okrajno glavarstvo**, spisali in izdali učitelji v okraju, tiskal M. Šeber, Postojna 1889. Original hrani Notranjski muzej v Postojni.
- Spisne vaje**, Ljubljana 1867, original hrani Marija Vavovec, Goriče (Vremski Britof).
- Verginella, Marta:** Družina v Dolini pri Trstu v 19. stoletju, Ljubljana 1990.
- Zabukovec, Janez:** Slavina - prispevek k zgodovini župnij ljubljanske škofije, Ljubljana 1910.

VIRI

- Dnevniki župnika Sajovica**, prepis, ki ga je opravil Leon Kernel, Slavina. Originali so shranjeni v Škofijskem arhivu v Ljubljani (ŠAL), zgodovinski fascikli 2-3.
- Domoljub**, letnik 1908, hrani Ernest Margon, Trnje 66.
- Krajevni matični urad Pivka**, prepis poročne knjige od leta 1907-1924 in od 1924-1940.
- Kronika OŠ Trnje**, hrani OŠ bratov Vodopivec Pivka.
- Pokrajinski arhiv Koper (PAK):** Okrajno sodišče Postojna za leta 1899-1909.
- Župnijski arhiv v Slavini (ŽAS):** Trauungsbuch (poročna knjiga) 5 in 6.
- Župnijski arhiv v Trnju (ŽAT):** Kronika kuracije Trnje, status animarum 2 iz leta 1856, 4 iz leta 1918, 5 okoli leta 1928, Geburts und Tauf - Buch (rojstna in krstna knjiga) 1 in 2, Sterb Buch (mrliška knjiga) 1 in 2.
- Ustni viri:** Ernest Margon, Trnje 66, roj. 1930, magnetofonski zapis 10.3.1995 in Ivanka Blaško, Trnje 101, roj. 1931, magnetofonski zapis dne 19.3.1995.